

Юлия Кръстева – първата жена, удостоена с наградата „Визия 97“

„Самоопределям се като европейска гражданка, от български произход, с френско поданство и с американско осиновяване“, казва световноизвестната психоаналитичка, лингвистка и писателка, носителка на тазгодишната награда „Визия 97.“

На 5 октомври проф. Юлия Кръстева получи в духовния и мултикултурен център „Пражки кръстопът“ в чешката столица наградата „Визия 97“. Наградата ѝ бе връчена от бившия президент и съосновател на фондацията „Визия 97“ Вацлав Хавел. От 1999 г. фондацията ежегодно присъжда награда на виден мислител, който по нетрадиционен начин се занимава с основните въпроси на човешкото познание, надхвърля традиционните рамки на научното познание, като допринеся за възприемането на науката като неделима част от общата култура и има принос в разширяване на човешките хоризонти. Юлия Кръстева е първата жена, удостоена с наградата „Визия 97“. По време на церемонията по награждаването Кръстева каза, че на тези, които се занимават с политика често им липсва език, а на тези, които работят с езика им липсва политика, а днес и на политиците, и на езиковедите им липсва много често душа. При Вацлав Хавел обаче политиката и езикът са неразривна част от личността на един известен драматург.

Космополитна интелектуалка и европейска гражданка от български произход, философ, семиотик, семантик, психоаналитик и лингвист, автор на повече от 30 книги, Юлия Кръстева е в списъка на американското списание *Foreign Policy* и британското *Prospect* за 100-те водещи умове в света. През 1965 г. тя има щастието да спечели стипендия, отпускана за млади българи, говорещи френски. Напуска България и заминава на специализация във Франция. В Париж постепенно се вписва в интелектуалния елит на Франция като жена, воюваща срещу стереотипите, като бунтарка, преминаваща границите на традициите. Тя е считана за представител на френския постструктурализъм, психоанализа, семиотика и феминизъм. Вълнуват я темите за любовта, майчинството, депресията и маниите, както и световната култура, история и политика. За Кръстева изучаването и говореното на езиците е в основата на културното многообразие в Европа. Според нея именно многообразието на езиците и културите могат да се превърнат в противоотрова срещу национализма.

„ЧУЖДЕНКАТА“

Юлия Кръстева е жена в изгнание. Именно изгнаническото чувство при нея е двигател на вечното ѝ търсене и преосмисляне на родовите корени и на емигрантската съдба. Често е наричана „чужденка“ не само защото произхожда от България, но и заради сложния ѝ и трудноразбираем стил на писане, изпълнен с много чужди думи или с познати думи, на които Кръстева придава нов, нетрадиционен смисъл. Езикът на Кръстева, определян като бароков, е език на излишеството, на отказа от правила, на динамиката, на изключителното и често неразбираемо за широката публика богатство. В дългия процес на преосмисляне Кръстева стига до убеждението, че да се освободиш от корените си означава да живееш обърнат към света, а не затворен на едно място. Тя преосмисля различните култури и проповядва изграждане на един духовен мост между тях. „Изгнанието е трагедия, но също и спасение. Не

трябва да се забравят тези две негови страни; ако човек забрави едната, мисля, че ще сгреша. Болезнено е да изгубиш корените си, някакво „гражданство“ – все едно, че убиваш майка си, – и същевременно се дистанцираш от всичко, както от себе си, така и от приемащата те страна. Ставаш бдителен“, казва Кръстева.

ЖЕНИТЕ – ПЪРВИТЕ СЪЩИНСКИ ЧУЖДЕНКИ И ИЗГНАНИЧКИ

Заедно с Люс Иригаре и Елен Сиксу Юлия Кръстева е считана за ключова фигура във френския феминизъм. Тя смята, че цялата ни култура е причина за изтласкването на първоначалната идентификация на жената с майчинството и призовава към едно ново преосмисляне на майчинството като такова. Противопоставя се на крайния феминизъм, който, разграничавайки се от майчинството, подхранва отчуждаването на жената от самата нея. Той според Кръстева се модифицира в една „войнственост без бъдеще, която, непризнавайки самобитността на субекта, повярва, че може да затвори всички жени, както всички пролетарии или целия Трети свят, в едни, колкото ожесточени, толкова и отчаяни претенции“. Жените според Кръстева са първите същински чужденки и изгнанички (теза, застъпена в книгата ѝ „Чужденци на самите себе си“). Незачитането на желанията и на личната им свобода често ги карат да се самосъхраняват чрез бягство и изгнаничество. Същевременно Кръстева съредоточава изследванията си върху предезиковата комуникация между майката и детето в най-ранните стадии на живота. Опитва да реконструира и възкреси матерния език, използван преди детето да е осъзнало откъсването си от майката и от самото себе си. „Мисля, че ние носим голяма отговорност, защото според мен желанието на жената да остане майка на човечеството, любейки

мъжа, е навярно най-надеждния засега път да се противопоставим на автоматизацията.“

ДА ЖИВЕЕ БУНТЪТ!

Според Кръстева „душата ще оцелее благодарение на възможността си за обновление, за възкресение и точно за това ни е нужно ново разбиране на значението на бунта в смисъл на ново начало и изследване на собствения личност.“ А бунтът е нещо, което все повече ни липсва. Именно „тази липса води до две еднакво неблагоприятни алтернативи: или „соматизация“, при която психическото пространство се затваря в себе си и конфликтът намира проявление като физическо заболяване, или пък преминаване към насилие, вандалски актове и войни. Тъй че, да живее бунтът!“, призовава Юлия Кръстева

Днес трудно може да се оцени голямото влияние, което има Юлия Кръстева върху редица хуманитарни дисциплини като литературна теория, психоанализа, теория на културата, философия и др. Европейска гражданка с френски паспорт и български корени Кръстева принадлежи към най-нестандартните и влиятел-

ни съвременни мислители, работещи в областта на психоанализата и философията на езика и е един от най-известните хуманисти на днешното време.

ЮЛИЯ КРЪСТЕВА ЗА БЪЛГАРИЯ И БЪЛГАРСКИЯТ СИ ПРОИЗХОД:

Пред вас стои една европейска гражданка, българка по произход.

Историята на моята родна страна претърпя промени и въпреки че тя продължава да се бори с икономически и политически трудности, тя вече е пълноправен член Европейския съюз. Нещо, което бе напълно немислимо, когато напуснах България през 1965...

Обичайно е в такива слънчеви моменти да извикаме спомена за своите родители. Спомням си за своя баща Стоян Кръстев, православен богослов, който пренебрегна византизма си дотам, че да ме запише във френска детска градина при сестрите доминиканки, за да ми предаде духа на съмнение и свобода, с който с право се слави френската култура. Мисля също и за своята майка, Христина Кръстева, чийто научен дух срещаше нежността...

На тази семейна основа, засилена от култът към образование и култура, който се запази и разви в България през кривниците на историческото

й движение, аз поставих основата на онова, което на свой ред ми даде френската култура...

(Из словото на церемонията по награждаването на Юлия Кръстева за Офицер на Почетния легион – май 2008 г.)

Баща ми, който по образование бе теолог и лекар, и майка ми – биолог, обичаха руската и френската литература.

Бях много силна математичка, като майка ми, и мечтаех да уча ядрена физика. Но за да тръгнеш по този път, трябваша родители комунисти. А пък моите не бяха. Във връзка с „националната сигурност“ навремето навсякъде виждаха предатели! Затова се записах във Филологическия факултет да изучавам английска и френска литература.

Когато пристигнах в Париж, университетската общност вреше и кипеше. Смятах да остана само през деветте месеца на стипендията, а после да се върна в България и да придам завършен вид на дисертацията си. Но тук Барт и семиологичният кръжок на Леви-Строс ми предложиха да продължа престоия и обучението си. После дойде май 68, омъжих се за Филип Солерс и никога не си отидох.

Самоопределям се като европейска гражданка от български

произход с френско поданство и с американско осиновяване.

И смея да твърдя, че познавам доста добре американския народ. Всъщност универсалността значи преди всичко среща на различия. Ние, интелектуалците от Франция и Европа, се опитваме да въведем точно такъв модел за културата на обединена Европа. Да кажем: България идва с българската писменост, с Боянската църква, с Несебър и Созопол, с Бай Ганьо, но и с известна динамичност и борбеност.

У МЕН СТОЕШЕ И ОБРАЗЪТ НА ВОЙНСТВЕНАТА ФЕМИНИСТКА, КОЯТО ЧЕСТО НЕ ЖЕЛАЕ ДА ГОВОРИ НА БЪЛГАРСКИ, ПОНЕЖЕ СЕ СТРАХУВА ОТ ЧУВСТВАТА, КОИТО ТОЗИ ЕЗИК МОЖЕ ДА ПРЕДИЗВИКА У НЕЯ.

България е държава на книжовността. За мен това е много важно.

А никой не го знае на Запад. Аз го казвам, писах го няколко пъти, всички се учудват и ме питат вярно ли е и защо никой не го знае.... Не знам дали българските власти знаят, че трябва да се прави – думата може и да не е красива – пропаганда на българската култура, да се изтъкне важноста ѝ.

Имам усещането, че българите са депресирани и ранени. Те се чувстват отхвърлени от Запада, а същевременно са неспособни да развият собствена позитивна реакция, различна от жалването или цинизма, което води или до икономически срив, или до поява на мафии и огромна морална празнота, създадена от комунизма. Но аз се питам каква е отговорността на православността при формиране на индивида...

От сто и петдесет години на всеки 24 май България празнува Деня на писмеността и в по-широк смисъл на Културата. По този начин цялата нация се идентифицира с Азбуката и Книгата, за да се почувства като литературна общност отвъд политическите режими и отвъд социалните трудности, които при това не са липсвали по протежение на нейната история и които продължават да са значителни тринайсет

години след падането на Берлинската стена.

Мисля, че човек не може да избяга от произхода си. Това дори е основното във Фройдисткото послание: Каквото си получил, наследи го! Вечното завръщане, ретроспекцията, търсенето на изгубеното време, без които произходът ви ви застига. И в същото време аз не съм от тези, които се отнасят с умиление към произхода си; опитвам се да бъда никъде, да живея в утопия.

Смятам, че принадлежа към едно поколение, което не е част от една нация, а от един континент или от една култура. Не се чувствам като някой, който принадлежи, а като някой, който се опитва да бъде. Идеята за принадлежност ми е чужда. Моята идентичност е в словото, а не в принадлежността към нещо.

Мария Захариева

Проф. Юлия Кръстева (Julia Kristeva) е френска изследователка от български произход, работеща в областта на философията, психоанализата, теорията на феминизма, лингвистиката и семиотиката. Тя се нарежда сред най-големите умове на ХХ век заедно с Ролан Барт, Клод Леви Строс и Умберто Еко. Юлия Кръстева е родена в Сливен на 24 юни 1941 г. Учи от малка френски език. Завършва френска филология в Софийския университет. През 1966 г. заминава за Париж със стипендия от френското правителство и оттогава живее във Франция. Пише на френски. Във Франция работи с Ролан Барт, Люсиен Голдман, Клод Леви-Строс, Жак Лакан. Смятана е за духовна приемница на Симон дьо Бовоар. Присъединява се към структуралистката литературно-философска група „Тел Кел“ и се омъжва за „нейния водач“ Филип Солерс. Получава докторат по семиология (1968) и държавен докторат по литература на лингвистична тема в Париж (1973). Професор по лингвистика в Парижкия университет (1974). 1979 г. завършва психоанализа. Има редица научни публикации и книги, много от които са преведени на други езици, между които: „Semiotiké: recherches pour une sémanalyse“ (1969), „La Révolution du langage poétique“ (1974), „Polylogue“ (1977), „Histoires d'amour“ (1983) и „Colette“ (2004). Всички нейни научни трудове се издават на английски от Колумбийския университет в Ню Йорк (Columbia University Press).

Понастоящем Юлия Кръстева е професор в Парижкия университет „Дени Дидро“ и има частна практика като психоаналитик. Гост-професор е в Колумбийския университет в Ню Йорк, където преподава семиология заедно с Умберто Еко и Цветан Тодоров. Изпълнителен секретар на Международната асоциация по семиология и член на много редакторски съвети.

През април 1997 г. Юлия Кръстева получава едно от най-престижните отличия във Франция — Почетния легион (най-висшето френско държавно отличие, основан през 1802 г. от Наполеон Бонапарт). Юлия Кръстева е доктор хонорис кауза на редица университети, между които са Университетът в Байройт, Харвардският университет и Софийският университет. През декември 2004 г. става първата носителка на новоучредената международна награда в памет на Лудвиг Холберг, норвежко-датски писател, за принос в граничните области между език, култура и литература, както и към теорията на феминизма. През май 2008 г. е удостоена с най-високото френско звание „офицер на Ордена на Почетния легион“. През октомври тази година получава наградата „Визия 97“ в Прага.

Юлия Кръстева е автор на множество книги, сред които „Чужденци на самите себе си“, „Черно слънце – депресия и меланхолия“, „Езикът – този непознат“, „В началото бе любовта“, „Новите болести на духа“, трилогията „Женският гений“, романите „Самураите“, „Старецът и вълците“, „Обладание“, „Притежания“, „Убийство във Византия“ и др.